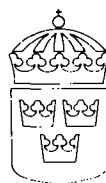

Justitieutskottets yttrande

1985/86:1 y

om svenskt medborgarskap för ledamot i
övervakningsnämnd (prop. 1985/86:7 delvis jämte
motion)

JuU
1985/86:1 y

Till lagutskottet

Inledning

I proposition 1985/86:7 har regeringen (arbetsmarknadsdepartementet) dels föreslagit riksdagen att anta åtta lagförslag, däribland ett förslag till lag om ändring i brottsbalken, dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts om lagstiftningsfrågor i övrigt.

Ärendet har hänvisats till lagutskottet.

Med anledning av propositionen har väckts bl. a. motion 1985/86:46 av Per-Olof Strindberg m. fl.

Lagutskottet har den 22 oktober 1985 beslutat inhämta justitieutskottets yttrande över propositionen såvitt avser förslaget till lag om ändring i brottsbalken samt motionen i motsvarande del.

Förslag

Förslaget i propositionen om ändring i brottsbalken avser 37 kap. 3 §. Där ges regler om behörighet att vara ledamot eller ersättare i övervakningsnämnd. Förslaget innebär att det gällande kravet på svenskt medborgarskap skall slopas och ersättas med ett krav på att ledamoten eller ersättaren skall ha rösträtt vid val av kommunfullmäktige.

I motionen hemställs, såvitt nu är aktuellt, att propositionen avslås i denna del.

Bakgrund

Övervakningsnämnderna har enligt brottsbalken att fatta vissa beslut beträffande dömda som undergår kriminalvård i frihet. Det gäller både dem som är villkorligt frigivna från fängelsestraff och dem som är dömda till skyddstillsyn. Som exempel på beslut som övervakningsnämnderna fattar kan nämnas beslut om omhändertagande av den dömden och beslut om förverkande av villkorligt medgiven frihet. Övervakningsnämnderna kan vidare, om den dömden missköter sig, begära att åklagaren vid domstol för talan om att skyddstillsynsdomen undanröjs. Nämnderna får också meddela särskilda föreskrifter för den dömden, meddela honom varning och besluta om förlängd övervakningstid. Vissa beslut som en skyddskonsulent har fattat får överprövas av övervakningsnämnden.

Också vissa frågor om passtillstånd och återkallelse av pass prövas av övervakningsnämnd, liksom vissa frågor enligt lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

Regler om övervakningsnämndernas sammansättning m. m. finns i 37 kap. brottsbalken.

En övervakningsnämnd består enligt huvudregeln av ordförande, vice ordförande och tre andra ledamöter (1 § andra stycket). Regeringen förordnar ordförande och vice ordförande. Dessa skall vara lagfarna och ha erfarenhet av tjänstgöring som domare (2 § första stycket). I praktiken innebär detta krav också ett krav på svenskt medborgarskap; enligt 11 kap. 9 § regeringsformen får nämligen endast den som är svensk medborgare inneha eller utöva domartjänst (se även 4 kap. 1 § rättegångsbalken). I det betänkande av grundlagberedningen som låg till grund för bestämmelsen i regeringsformen talades bl. a. om önskemålet att beslut som rör enskildas rättsliga ställning skall fattas av svenska medborgare (SOU 1972:15 s. 203).

Övriga ledamöter i övervakningsnämnd och ersättare för dem utses genom val av kommunfullmäktige eller landsting (2 § andra stycket). Valbar till ledamot eller ersättare är myndig svensk medborgare som är kyrkobokförd inom nämndens verksamhetsområde och som inte fyllt 70 år (3 §).

Genom lagstiftning som i viss del trädde i kraft den 1 juli 1983 och i viss del den 1 januari 1984 ändrades övervakningsnämndernas uppgifter och organisation i ganska betydande omfattning (prop. 1982/83:85, JuU 26, rskr. 241).

Nämndernas antal skars ned till ungefär hälften samtidigt som de befriades från en stor mängd ärenden av rutinbetonad karaktär. De uppgifter som efter reformen ligger på nämnderna – och som nyss har beskrivits – är sådana att nämndernas verksamhet nu är begränsad till mera domstolsliknande funktioner (se prop. 1982/83:85 s. 118).

I fråga om de ledamöter som inte är ordförande eller vice ordförande innebar ändringarna att ledamöterna inte som tidigare utses av länsstyrelsen utan i stället väljs av landsting eller kommunfullmäktige. Den lagfästa rekommendationen om att ledamöterna borde ha erfarenhet beträffande ungdomsvård eller arbetsförmedling eller eljest i allmänna värv avskaffades därvid.

Vad gäller medborgarskapsfrågan uttalades i propositionen (s. 118, 136) att för valbarhet bör gälla i huvudsak samma regler som för nämndemän. Endast svenska medborgare får väljas till nämndemän (4 kap. 6 § rättegångsbalken, 20 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar). Något krav på svenskt medborgarskap för de aktuella ledamöterna i övervakningsnämnder hade tidigare inte varit uppställt i lagstiftningen.

Propositionen

Till grund för det föredragande statsrådets förslag att slopa kravet på svenskt medborgarskap för ledamot och ersättare i övervakningsnämnd ligger ett remissbehandlat förslag av diskrimineringsutredningen i delbetänkandet (Ds A 1984:6) Om utlänningars rättsliga ställning. Föredragande statsrådet stöder sig också på vissa resonemang som förts av kommunaldemokratiska

kommittén i betänkandet (Ds C 1983:4) Utländska medborgares valbarhet till vissa förtroendeuppdrag. Beträffande statliga organ vars ledamöter väljs av kommunfullmäktige eller landsting uttalade kommittén att kravet på svenskt medborgarskap i princip borde överges och vidhållas endast om detta föräns av det enskilda organets arbetsuppgifter och ställning i samhället.

Efter överväganden vad gäller nämndemännen i de allmänna domstolarna uttalar föredragande statsrådet i propositionen att man inte nu bör avskaffa kravet på svenskt medborgarskap för dessa. Därvid syftas bl. a. på förhållandena vid handläggning av mål som rör rikets säkerhet eller utgör militära mål. Hon finner emellertid med hänsyn till övervakningsnämndernas arbetsuppgifter att beträffande dessa nämnder hänsyn av den art som gäller beträffande nämndemännen i de allmänna domstolarna inte behöver tas. Inte heller i övrigt anser hon att övervakningsnämndernas uppgifter och befogenheter är av sådan karaktär att man måste kräva svenskt medborgarskap av de valda ledamöterna. Vidare erinrar hon om att medborgarskapskravet infördes så sent som år 1983.

Motionen

Motionärerna, som hänvisar till Svea hovrätts avstyrkande remissvar i fråga om avskaffande av kravet på svenskt medborgarskap, anför att övervakningsnämnderna har att handlägga frågor av stor betydelse för den enskilde. Svenska medborgare kan i högre utsträckning än utländska förväntas ha goda insikter i svensk rätt och svensk förvaltning, framhåller motionärerna, och tillägger att hänsyn till rättssäkerheten måste sättas före strävan att jämställa svenska och utländska medborgare.

Justitieutskottets bedömning

I propositionen anföras som en allmän utgångspunkt att för sådana förtroendevalda i statliga organ, som väljs av kommunfullmäktige eller landsting, kravet på svenskt medborgarskap i princip bör vidhållas endast om detta föräns av det enskilda organets arbetsuppgifter och ställning i samhället. Justitieutskottet kan ansluta sig till ett sådant synsätt. Mot bakgrund härav och med hänsyn till karaktären av övervakningsnämndernas uppgifter och befogenheter finner utskottet inte anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet anför i propositionen i fråga om behörighet att vara ledamot i övervakningsnämnd eller ersättare för sådan. Enligt utskottets mening saknas det fog för sådana farhågor rörande försämrade rättssäkerhet m. m. som motionärerna för fram, om kravet på svenskt medborgarskap slopas för den berörda gruppen.

Justitieutskottet, som sålunda ställer sig bakom förslaget i propositionen såvitt gäller ändring i 37 kap. 3 § brottsbalken, anser att lagutskottet bör

tillstyrka bifall till propositionen i denna del och avstyrka bifall till motionen i motsvarande del.

JuU 1985/86:1 y

Stockholm den 12 november 1985

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Arne Nygren (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Björn Körlof (m), Helge Klöver (s), Gunilla André (c), Sven Munke (m), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Göran Franck (s), Birthe Sörestedt (s), Elving Andersson (c), Göran Magnusson (s), Berndt Ekholm (s), Göran Ericsson (m) och Lars Sundin (fp).

Avvikande mening

Karin Ahrland (fp), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Sven Munke (m), Elving Andersson (c), Göran Ericsson (m) och Lars Sundin (fp) anser att utskottets yttrande fr. o. m. orden "I propositionen anförs" på s. 3 bort ha följande lydelse:

Så sent som år 1983 beslutade riksdagen att endast svenska medborgare skall kunna väljas till ledamöter i övervakningsnämnderna. I den proposition som låg till grund för lagändringen anfördes att nämndernas verksamhet genom ändringen begränsades till mera domstolsliknande funktioner samt att för valbarhet till nämnderna borde gälla i huvudsak samma regler som för nämndemän. Endast svenska medborgare får vara nämndemän i allmänna domstolar och i förvaltningsdomstolar.

Justitieutskottet vill framhålla att övervakningsnämnderna har domstolsliknande uppgifter i åtskilliga typer av ärenden. Övervakningsnämnderna får t. ex. förklara villkorligt medgiven frihet förverkad, dvs. besluta att en person skall berövas friheten för att avtjäna ett fängelsestraff. Övervakningsnämnderna kan också besluta om tillfälligt omhändertagande av den som dömts till skyddstillsyn eller villkorligt frigivits och även på så sätt beröva en person friheten.

Sådana beslut som nu nämnts rör enskildas rättsliga ställning, och de är självfallet till sin natur mycket ingripande för den enskilde. Justitieutskottet delar den av grundlagberedningen hävdade uppfattningen att beslut av denna art bör fattas av svenska medborgare.

Justitieutskottet, som motsätter sig förslaget i propositionen om slopande av kravet på svenskt medborgarskap för ledamöter och ersättare i övervakningsnämnderna, vill också betona att hänsynen till rättssäkerheten måste sättas före den i och för sig lovvärda strävan att i de avseenden som föreslås i propositionen jämställa utländska medborgare med svenska medborgare.

Justitieutskottet anser att lagutskottet, med bifall till motionen i aktuell del, bör avstyrka bifall till propositionen såvitt gäller ändring i 37 kap. 3 § brottsbalken.